

Katalonya ve İspanya'nın siyasi krizi

Pedro Marlez^{1*}

Diktatör Francisco Franco'nun ölümünden ve burjuva devletin yeniden düzenlenmesi sürecinin başlangıcından neredeyse kırk yıl sonra, İspanya'daki ulusal sorun devam etmekte ve hatta patlayıcı bir nitelik kazanmış bulunmaktadır.

2014'ün 9 Kasım'ında, 2.300.000'den fazla kişi, yani oy verme hakkına sahip nüfusun yüzde 37'si, Artur Mas liderliğindeki Katalan hükümetinin önyak olduğu referanduma katılım gösterdi. Referandum karşıtı partiler, halkın düşük katılımını egemenlikçi hareketin yenilgisi olarak yorumladılar. Bunu yaparak, Katalanların üçte birinin yasallığa meydan okuduğu şeklindeki olağanüstü gerçeği gizlemiş oluyorlardı. "Demokratik güvenceler" etrafında aylardır yapılan tartışmalar, Katalonya'nın İspanyol devleti ile ilişkisi hakkında halkın iradesine kulak verme taraftarı olanları böldü. Ülkedeki en yüksek yargı kurumunun, yani Anayasa Mahkemesi'nin karşı çıkması ile birlikte, yasallıkla ilgili tartışma ikinci plana düştü.

¹⁰ Pedro Marlez, Barselona'da yaşayan bir devrimci Marksisttir. Daha önce *Gerçek* gazetesi sitesinde ve RedMed sitesinde genel olarak İspanya ve özel olarak Katalonya sorunuyla ilgili yazıları yayımlanmıştır. Yazı İspanyolca'dan Türkçe'ye Burak Sayım tarafından çevrilmiştir.

Egemenlikçi hareketin sol kanadının ortaya koyduğu üzere tek yol itaat-sizlikti. Mas devlete meydan okuma cesaretini gösterdi fakat sürecin yürütülme tarzı ve oylamanın yapıldığı koşullar kimseyi memnun etmedi. Oylama sonrası Katalonya’da demokratik coşkunun sergilendiği gösteriler dahi çok az oldu. Oysa bu eylemler bağımsızlık özlemlerinin ve halkların isyanının ifade edildiği, tarihteki birçok benzer olayın tipik özellikleri arasında yer alır. Partiler, bağımsızlık yanlıları ve egemenliğin uygulamaya geçirilmesi taraftarı olanlar; hepsi de 9 Kasım seçimlerinin, mücadelenin çıkışını ertelemekten başka bir işe yaramayacağı konusunda hemfikir.

İlerlemekte olan siyasal ve kurumsal kriz, İspanya’nın yakın tarihinde hiç yaşamadığı kadar ağır. Egemen kapitalist blok içinde, “demokrasiye geçiş” denilen süreçte oluşan dengeler çatladı. Derin uluslararası kapitalist kriz, siyasi rejimi, partiler sistemini ve burjuvazinin ideolojik hegemonyasının kırk yıl önce yeniden düzenlenen en kritik yanlarını sorgulanır hale getirdi.

İspanyol devletinde ulusal sorun

İber yarımadası toprakları erken bir tarihte tek devlet altında birleşti. Bu birlik hiçbir zaman sorunlardan azade olmadı. Ortaçağ krallıklarınca 15. ve 16. yüzyıllarda gerçekleştirilen bu birlik Portekiz’i dışarıda bırakıyordu. Bu sürecin neticesinde ortaya çıkan monarşi ise, farklı iktisadi ve sosyal yapı-lara sahip devletlerin kurduğu bir konfederasyondan ibaretti. Sürecin ilerleyişi hiçbir zaman uyum içinde gerçekleşmedi ve en dramatik noktasına 18. yüzyıl-da, birliğin iki asli hanedanının dâhil olduğu çatışmayla ulaştı. Bu tarihte eski Aragon hükümdarlığına ait kurumlar, yeni Bourbon monarşisine karşı çıktılar ve mutlakıyetçi güçlerin, kıtanın hâkimiyeti için girdikleri savaşın sonuçlarına katlanmak zorunda kaldılar. Yeni kral, eski krallıkların geleneksel kurumlarını ortadan kaldırdı ve krallığın topraklarını tekipleştirme işine girişti. 1714 yenilgisi, Katalan milliyetçiliği için baskının sembolü haline geldi.

Modern bir ulusal inşadan söz etmeye, ancak (Fransız işgaline karşı yürütülen savaş ve sonrasında mutlakıyetçiliğe karşı gerçekleşen devrim ile) 19. yüzyılın ilk on yılından itibaren başlanabilirse de, bu inşa sürecinin çok erken bir tarihte krize girdiği şüphesizdir. 1898’de son sömürgelerin de kaybedilmesi, sanayileşmenin hız kazanması ve Katalonya ile Bask Ülkesi’nde güçlü burjuvazilerin oluşması, söz konusu tamamlanmamış sürecin sorgulanır hale gelmesine yol açtı. Sermaye birikimi ve kapitalist bir iç pazarın inşası eşitsiz bir ekonomi yarattı: ülkenin iç kesimlerinde ve güneyinde geleneksel toprak sahibi sınıflar arazi toplulaştırması sürecinin kaymağını yediler. Böylece çağ-dışı bir tarım sistemini, bu sisteme yoksul bir tarım proletaryası ekleyerek sür-

dürebildiler. Periferide ise ticaret, sanayi ve finans sermayesinin genişlemesi, ileri bir kapitalist gelişimin nüvelerini yarattı. Madrid ise monarşik ve tutucu bir rejimin bürokratik merkezi haline geldi.

Tarihçilerin “zayıf uluslaşma” olarak adlandırdığı bu olguya bir unsur daha eklenmelidir: farklı dillerin ve kültürlerin varlığı. İspanyolca (ya da Kastilyaca), söz konusu Ortaçağ krallıklarının birliğinden itibaren resmi dil ve tartışılmaz biçimde siyasi elitler ile devlet görevlilerinin kendilerini ifade etme aracıydı. Katalanca ise en itibarlı dil ve yazılı kültürün dili olma konumunu kaybetti. Yarımadanın öbür ucunda, Atlantik’in kıyısında ise Galiçyaca konuşulan bölgeler, Portekiz’in devletin inşa sürecinin dışında bırakılmasından muzdarip oldu. Galiçya’da da, aynen Bask Ülkesi’nde olduğu gibi, anadillerinde üretilen kültür, modern bir kültürel sistem yaratabilmesi için gereken şehirselleşme ve demografik gelişimden yoksun kaldı.

19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Katalonya ve Bask Ülkesi, en çok sanayileşmiş olan bölgelerdi. Bask sanayi ve finans burjuvazisi büyük ölçüde (Kastilya ağırlıklı bir tarım ve banker oligarşisinin çıkarlarının egemen olduğu) burjuva devletin iktidar bloğuyla bütünleşse de, Katalan burjuvazisinin uyum sağlaması daha meşakkatli oldu. İspanya pazarından yararlanıyorlardı fakat egemen bloğa katılmaları meselesi çok daha sıkıntılıydı.

Bu yıllar birkaç açıdan kritikti: sömürge pazarlarının kaybı ve sermayenin ülkeye geri dönüşü, finansal sistemin istikrar kazanması, modern bir işçi sınıfının oluşumu. Katalonya’da güçler artık gerekli seviyeye ulaşmıştı ve Katalan burjuvazisi mücadeleye girmekten kaçınmadı. Geri kalmış İspanyol kapitalizmi ve buna bağlı merkezîyetçi, felç olmuş ve yozlaşmış siyasal sistem karşısında Katalanlık bayrağını yükseltti. Bölgesel kurumlar talep etti, merkezi idare karşısında sert duracağını

ortaya koydu, eski ihtişam günlerinin imgelerini canlandırdı ve anadilinde bir kültürü kurumsallaştırmaya girişti.

Anarko-sendikalizmin hâkim olduğu Katalan işçi hareketi ise genel olarak bu gelişmelere karşıydı. Barselona’da (yani “Akdeniz’in Manchester’ında”) sınıf karşıtlıkları keskindi ve birçok durumda ayaklanmaya dönüyordu. Öte yandan, küçük burjuvazi ve orta katmanlar kendi örgütleri aracılığıyla, Katalanlık üzerinde hegemonya kurmak için mücadeleye giriştiler. 1920’li yıllarda, Katalan büyük burjuvazisinin Primo de Rivera diktatörlüğüne destek vermesinin ardından, federalist ve konfederalist hedefleri olan ulusal hareketin liderliğini büyük burjuvaziden almayı başardılar.

1931 Cumhuriyeti, dünya krizi ve keskinleşen sınıf mücadelesi koşullarında devletin modernize edilmesine ve yeniden yapılanmasına karar verdi. Katalon-

ya, Bask Ülkesi ve Galiçya'ya verilen özerklikler aracılığıyla boğucu merkezîyetçilikten kopuş ve toprakların istikrarlı bir entegrasyonu hedefleniyordu. Oligarşik kesim ve müttefikleri olan askerler ve faşistler buna izin vermediler: 1936 askeri ayaklanması “Millî Birlik”i ve “Sosyal Barış”ı kendine bayrak edindi. Zaferlerinden sonra uygulanan baskı, cumhuriyetçilerin ve işçilerin örgütlerinin yanı sıra siyasal ve kültürel milliyetçi hareketlerin üzerine de vahşice çöktü.

Diktatörlüğe karşı muhalefette, demokratik ve ulusal talepler güçlü şekilde birleşti. Sol, en önemlisi de Komünist Parti (PCE; Katalonya’da PSUC) mücadele programına kendi kaderini tayin hakkını dâhil etti. Bu parti, işçi ve öğrenci hareketleri ile demokratik harekete hâkim vaziyetteydi. Katalan milliyetçiliğinin ılımlı akımları ve aydın grupları, diktatörlüğe karşı ortak mücadelede, sık sık solun yanında yer alıyorlardı.

1960’lardaki iktisadi kalkınmacılık, yeni bir sanayileşme dalgası yarattı. Bu politika asli olarak hâlihazırda sanayileşmiş bölgelere yoğunlaşırken birkaç yeni merkez de yarattı. Kırsal göç olgusu, yirmi yıl içinde ülkeyi değiştirdi. Endülüs, Ekstremadura, Kastilya ve Aragon’daki fakirleşmiş işgücü büyük şehirlere göç etti. Barselona şehir merkezine (Madrid, Valensiya, Bilbao ve Zaragoza şehirlerine olduğu gibi) yüz binlerce işçi, aileleriyle beraber akın etti.

Yetmişli yıllardaki “demokrasiye geçiş” sözleşmesinde bölgeler meselesi belirleyici bir öneme sahipti. 1936-9’da ortadan kaldırılmış olan kurumlar yeniden oluşturuldu, fakat bu yeniden düzenleme tüm ülkeyi etkiledi: “Özerk Bölgeler Devleti” yaratıldı. Bunun anlamı federalizm doğrultusunda ilerici bir ademimerkezleşme fakat bunun yanında devlet aygıtının finansal ve siyasal kontrolüydü. Elbette “tarihi milliyetler” denilen milliyetlerin egemenlik ya da kendi kaderini tayin hakkı inkâr edildi. Hâkim sınıf böylelikle periferinin burjuvazisi ve işçi hareketinin iki büyük partisiyle ittifak halinde siyasal rejimi reforme etmeyi başardı.

Katalonya ve Galiçya’da anayasal mutabakat başarılı oldu. Bask Ülkesi’nde ise, aksine, halkın önemli bir kısmı tarafından desteklenen silahlı bir bağımsızlıkçı örgütün varlığı devlet için kaygı verici bir istikrarsızlık unsuruydu. Üç örnekte de sağ, yeni özerk hükümetlerin yönetimini ele geçirdi.

Katalan sağ

Devletin bu yeni yapılanmasının sağladığı koşullarda, **Convergència i Unió** (Yönelim ve Birlik, CiU) kendini Katalan siyasetinin temel eksenine haline getirmeyi başardı. Biri Hıristiyan demokrat diğeri ise liberal gelenekten gelen iki Katalancı merkez sağ parti tarafından kurulan bu örgütün gücü

yirmi yıl boyunca tartışma götürmez düzeydeydi. PSUC'un çöküşünden seksenlerin başına kadar, CiU'nun karşısına, PSC dışında, onunla rekabet edebilecek bir örgüt çıkmadı. Bu örgüt İspanyol PSOE'si ile bir federasyon oluşturan Katalan sosyal demokratlarından oluşuyordu ve Barselona (ki hem başkenttir hem de "kıızıl kuşak" diye adlandırılmaktadır) şehir merkezindeki ve birçok büyük şehirdeki işçi ve halk kesiminin oylarını kazanmayı başarmıştı. CiU ise büyük şehirlerdeki orta kesimlerin yanı sıra orta büyüklükteki şehirlerde ve kırsal kesimde nüfuz sahibiydi. Jordi Pujol'un koalisyonu, özerk iktidar için güçlü bir çerçeve yarattı. Dahası Felipe González ve José Maria Aznar'ın merkezi hükümetleri için de olmazsa olmaz bir dayanak teşkil ediyordu. "Katalonya'nın menfaati" Madrid'deki politik istikrar, neoliberal iktisadi reformlar ve İspanya'nın Avrupa Birliği'ne katılımı için can alıcı öneme sahipti. Katalan burjuvazisi kendine hem çok güvenilir hem de etkili bir temsilci bulmuştu.

Bağımsızlıkçılık, Katalonya'da kök salmayı başaramadı. Bask bağımsızlıkçıların stratejisini, silahlı unsurlar meselesi de dâhil olmak üzere, başarısız biçimde taklit etmeye çalışan milliyetçi radikal sol çok güçsüz kaldı. **Esquerra Republicana de Catalunya** (Katalonya Cumhuriyetçi Solu, ERC), yani iç savaş öncesinde Katalan milliyetçiliğini yönetmiş olan küçük burjuvazi ve orta katmanların geleneksel partisi (ki federalizm ve bağımsızlıkçılık arasında gidip gelmekteydi), Pujol'un merkez sağının hegemonyasına hiçbir zaman meydan okuyamadı. Bağımsızlıkçılığın ölmediği kesindi fakat bu yıllarda ılımlı milliyetçiliğin kurduğu sağlam kurumsal, kültürel ve siyasal bloğun karşısına dikilebilecek seviyede bir siyasi örgüte ve toplumsal ağırlığa da sahip değildi. Ne Pujol ve CiU tarafından yönetilen Katalonya'daki özerk iktidar ne de onun devlet politikaları çelişkilerden azadeydi. Kendi tabanının büyük bir kısmı açısından merkezi hükümet (özellikle de Madrid'deki sağ hükümet), Katalanların özlemlerine ket vuran düşman bir güç olmaya devam etti.

CiU'nun oy oranları seksenlerin sonlarından itibaren aşınmaya başladı. 2003 ve 2010 arasında, PSC, ERC ve IC-EUiA (PSUC'tan geriye kalanlarca kurulan, reformist solun bir koalisyonu) iki kere hükümet kurmak için anlaştilar. Katalonya'da Maragall ve daha sonra Montilla, belli belirsiz reformist özellikler taşıyan burjuva hükümetlerin başını çektiler. Sosyal demokrat Zapatero ile aynı tipte oldukları söylenebilir. Hedef CiU'nun şehirli orta katmanlar üzerindeki hâkimiyetini kırmaktı. Bunu başarabilmek için kullandıkları araç ise İspanyol devleti ile Katalonya arasındaki ilişkileri federal bir doğrultuda yeniden tanımlamak oldu. Katalan parlamentosu tarafından 2005'te

kabul edilen **Estatut d'Autonomia** (Özerklik Statüsü) milliyetçiliğin temel talepleri ile ilgileniyordu. Bunlar Katalonya'nın bir ulus olarak tanınması, Katalancanın anadil olarak kabulü ve özerk bölgenin finansmanı konusundaki değişimler olarak sıralanabilir. Devletin başındaki hükümet partisi PSOE, milliyetçi blok (CiU ve ERC) ve Katalan solu (PSC ve IC-EUiA) arasında bir anlaşma yapılması artık kesindi fakat sürecin ilerleyişi sancılı oldu. İspanya çapında örgütlü sağ ve devletin aygıtının başında bulunan kesimler reformdan yanaydılar, PSOE'nin bir bölümünün ise başlangıçtan itibaren metnin anayasa uygulanması konusunda tereddütleri vardı. Anlaşma İspanyol parlamentosu tarafından, liderlerin anlaşması sonrası ve önemli değişikliklerle kabul edildi. Son olarak ise Anayasa Mahkemesi anlaşmanın temel maddelerinin yasalara uygun olmadığına hükmetti.

Katalonya'da bağımsızlıkçılığın yükselişi ve Artur Mas hükümeti

Haziran 2010'da, mahkemenin kararına karşı çıkmak için **“Som una nació, nosaltres decidim”** (“Biz bir ulusuz, kararı biz veririz”) merkezi sloganıyla yapılan büyük bir gösteri ile Barselona sokakları hıncahınç doldu. Bu, kitlesel egemenlikçi hareketin başlangıcıydı. Birkaç ay sonra CiU (Madrid'de dönen dolaplara iştirak etmiş olmasına rağmen) özerk bölge seçimlerini kazanıp azınlık hükümetini kuruyordu. Önceki hükümette yer alan üç parti ise büyük oy kayıpları yaşadı.

İktisadi kriz, ülkenin tümünü olduğu gibi Katalonya'yı da sert bir biçimde vurdu: Binlerce iş yerinin kapanması, bankacılık sektörünün yeniden yapılanması, yüksek işsizlik, bütçe kesintileri ve sağlık sisteminin kötüleşmesi. Bu gelişmelere karşı verilen tepkilerin en çarpıcı biçimi, grevler ve kamu sektöründe çalışan işçilerin kitlesel eylemlilikleri ile birlikte Öfkeli Hareketi oldu. Bu hareket 2011 baharında ülkedeki meydanları işgal etmişti. Halkın tepkisi bir bütün olarak siyasal sistemin ve devletin biçimi ile örgütlenme yapısının sorgulanmasını da içeriyordu. Katalonya'da krize verilen tepkiler, bölgesel meseleye ve merkezi devlet ile olan ilişki meselesine kopmaz biçimde bağlıydı.

Katalan burjuvazisinin ve onun temsilcilerinin geleneksel planı İspanyol devleti için pek faydalı bir eklentiydi. Ufku, devletle yapılacak mali bir anlaşma ve Avrupa Birliği içindeki doğrudan varlığının artırılmasıyla sınırlıydı. CiU bu çıkarlara mutlak bir itaat sergiledi. Bu sınıf için, aynen küçük burjuvazi için olduğu gibi, devletin ve özerk bölgenin bütçesi asli tartışma zeminini teşkil ediyor. Özelleştirmeler ya da çalışma ilişkileri ile ilgili re-

formlar (ERC'nin, politikalarını seçmen tabanının bir kısmından gelen taleplere uydurmak zorunda kaldığı kesin olsa da) bu kesimlerden herhangi bir tepkiyle karşılaşmadı. Merkezi hükümetle yaşanan çatışmalar, kaynakların dağıtımı ve ekonomik iktidara dair güç ilişkilerinden kaynaklandı. Bu durum enerji piyasasındaki değişimler ve de finansal sektörün yeniden yapılanmasında gözlemlenebilir.

Gelgelelim, tablo 2008'den sonra değişti. Kriz, devletin bölgesel dengeleri sürdürme kudretini büyük ölçüde zedeledi. Özerk bölgeler, bütçe kaynakları sağlanmadan kamu hizmetlerini sürdüremez konumdadırlar, çünkü borçları boğucu bir hal almıştır. Devlet ile olan ilişkilerin merkezi devlete daha fazla gelir sağlayan özerk bölgeler için daha avantajlı hale getirilmesini talep etme anı gelmişti. Katalonya'da bu merkezi bir talep haline geldi. Bütçe gelirlerinin dağılımının Katalonya aleyhine haksızlık yarattığı değerlendirildi yapıyor ve bunun sorumluları olarak mızrağın ucu merkezi devlet ile diğer özerk topluluklara yöneltiliyordu. Bu organların etkinliğe uygun davranmadığı ve geri olduğu düşünülüyor, bunlar hor görülüyordu. Bu söylemin öteki toplulukların işçilerine karşı şovenizmi beslemek gibi bir sonucu vardı (ülkenin geri kalanında sağın beslediği Katalan düşmanlığının öteki yüzü) ve milliyetçi tabanın bir kısmında karşılık buldu. Solun bu duruma karşı mücadele etmesi gerekmektedir.

Milliyetçi argümanlar (iktisadi ya da siyasi, dile dair ya da ulusal kimliğe dair olsun) tek bir şiar, tek bir merkezi talepte toplanıyordu: karar verme hakkı. Haziran 2010'da gerçekleştirilen gösterinin etkisi, 2010, 2011 ve 2012 11 Eylül'üne, yani **Diada Nacional de Catalunya**'ya (Katalonya Ulusal Günü) kadar uzanan bir etki yarattı. Hareket hiç kuşkuyla yer bırakmayacak tarzda yükselişteydi. Bu hareketi örgütleyenler ise, milliyetçi partilere yakın, egemenlikçi iki yurttaş örgütüydü. Farklı şehirlerde, gayri resmi olarak halka danışma etkinlikleri düzenlediler. CiU'nun tabanı kitlesel biçimde yüzünü bağımsızlık talebine dönüyordu. 2010 seçimlerinde (CiU ve ERC içindeki memnuniyetsiz unsurlar tarafından) yeni kurulmuş bağımsızlıkçı bir örgüt parlamentoda temsil hakkı kazandı. ERC yön değiştiriyor, PSC ile koalisyon ortağı olduğu hükümetlerin eski politikalarını reddederek açıkça bağımsızlıkçı bir hat benimsiyordu. **Candidatura d'Unitat Popular** (Bağımsızlıkçı Sol, CUP) 2011 yerel seçimlerinde büyük bir ilerleme kaydetti. Kamuoyu araştırmaları da ayrılık yanlısı partilerde bariz bir yükselişe işaret ediyorlardı.

Katalan hükümetinin başkanı Artur Mas'ın umudu, hareketi kurumsal bir yola sokmaktı. Bunun için yeni özerk bölge seçimleri yapılacağını duyurdu ve eğer yeterli halk desteği bulursa, bir referandum gerçekleştireceğini taahhüt

etti. Bu, Katalonya'nın hükümet partisi için yüksek riskli bir kumardı fakat hareketin kendisini aşır gittiğini izlemek istemiyorsa yapabileceği başka bir şey yoktu. CiU seçimleri kazandı fakat 12 milletvekili kaybetti. Bu milletvekilliklerini, oylarını iki katına çıkartan ERC kazanmıştı. CiU hükümeti ERC'nin desteğini elde etti fakat bunun koşulu referandumun hayata geçirilmesiydi.

Böylece yavaş bir yasama işlemi başladı. Bu işlemler **Parlament de Catalunya** (Katalonya Parlamentosu) tarafından egemenlik ilan edilmesi, özerklik referandumu için gerekli yasanın hazırlanması ve son olarak da 9 Kasım 2014'te bağlayıcılık taşımayan bir oylama yapılması şeklindeydi. Başkan Artur Mas, referandumu ilan eden kararnameyi imzaladığı gün, hemen Katalan devlet televizyonuna çıkarak İspanyol ve Katalan yasalarına saygı duymak gerektiğini belirtti. Devletin bu duruma karşı çıkacağından büyük ölçüde emindi fakat halktan kendisine güvenmelerini istedi; biraz ferasetli davranarak, Katalan halkı kendi kaderini oylamayı başarabilirdi. Devletin tepkisi gecikmedi: kararnameye merkezi hükümet tarafından itiraz edildi ve Anayasa Mahkemesi de oylama için yürütmeyi durdurma kararı aldı.

Artur Mas teslim oldu ve mahkemenin kararına itaat etmeye karar verdi. Katalan siyasi partilerinin oluşturduğu egemenlikçi blok, birkaç gün sürecince bir çöküş hali yaşadı. Bu ruh hali, yürütmeyi durdurma kararını aşabilmek için partilerin birliğine bel bağlayan bağımsızlık taraftarlarını da etkisi altına aldı. Anlaşma ise birkaç gün sonra gerçekleşti. Mas, önceki referandum için düşünülen aynı sorunun sorulacağı bir "yurttaş katılım süreci"nin gerçekleştirileceğini duyurdu. Şimdi cüret edilen şey, Katalan kurumlarının referanduma katılımını azaltıyordu: gönüllü olanlar hariç memurlar görev almayacak, resmi bir kararname imzalanmayacak ve seçmen kütükleri kullanılmayacaktı. Böylelikle yeni bir yürütmeyi durdurma kararından kaçınılmak isteniyordu. Mas aslında bunun için gerekli demokratik güvencelerin bulunduğunu düşünse de, bu yeni eylemin ancak gelecekteki seçimlerde bağımsızlıkçı partilerin çoğunluk kazanması ile sonuna kadar gidip, bir plebisit niteliği kazanabileceğini belirtti.

Hareketin genelinde büyük bir memnuniyetsizlik hâkimdi fakat yine de Mas'ın planı kabul edildi. İspanyol yasallığından kopuş ertelenmişti. Yasal çerçeveler içerisinde kalarak gerçek bir kendi kaderini tayin referandumu yapmak imkânsızdı ve bağlayıcılığı olmayan bir referandum dahi kabul görmemişti. Bu şartlar altında 9 Kasım referandumu çoğunluğu bağımsızlıkçılardan oluşacak ve bağımsızlığı tek taraflı ilan edecek bir Katalan parlamentosu yolunda bir ilk adım olarak görülüyordu. Mas'ın tüm önlemlerine rağmen, Rajoy hükümeti bir kez daha yürütmeyi durdurma kararı alınması için ısrarcı oldu ve Anayasa Mahkemesi bu başvuruyu kabul edip, bir ihti-

yati tedbir alarak 9’unda gerçekleşecek oylamanın yürütmesini durdurmaya karar verdi. Oylama yine de gerçekleşti, böylelikle Katalan yasamasına dayanılarak devletin yüksek yargı organına karşı çıkmış oldu.

Oy verenlerin yaklaşık yüzde doksanı, iki soruya da olumlu yanıt verdi, yani hem bir Katalan devletinin kurulmasına hem de bu devletin bağımsızlığına evet dediler. Yüzde onluk kesim ise Katalan devletinin kurulmasını desteklerken bağımsızlığa hayır dedi. Bağımsızlıkçı hareket, muhtemelen hemen hemen tüm taraftarlarını sandığa götürmeyi başardı. Egemenliğin federal biçimde icrasından yana olanlar ise, şüphesiz ki kendi taraftarlarını sandığa sürüklemeyi başaramadılar.

İki egemenlik

Bir tarafta İspanyol devletinin, diğer tarafta ise Katalan **Govern**’i (hükümeti) ve halkın büyük bir kısmının yer aldığı, sert bir çarpışmanın ortasında bulunuyoruz. Katalonya’da, kendi kaderini tayin için yapılacak gerçek bir referandumu halkın büyük çoğunluğu destekliyor. Bağımsızlıkçıların yanı sıra, bağımsızlıktan yana olmayan fakat Katalan halkının, devletin kalan kesimleri ile olan ilişkisini, kendi başına belirleme hakkını savunanlar da böylesi bir referandumdan yana.

Artur Mas’ın yaptığı ilk önerideki haliyle referandum herhangi bir mükellefiyet yaratmıyor, **Govern** için herhangi bir bağlayıcılık taşımıyordu. Katalan hükümeti, başından itibaren referandumun ve bütün “süreç”in yasal bir çerçevede cereyan etmesi gerektiğinin altını çizdi. Bu demokratik usullere ve öncelikle de Katalan yasalarına saygı gösterilmesi anlamını taşısa da, bunların üstünde İspanyol Anayasası’nın gölgesinin bulunduğu aşikârdı. Fark edilebileceği üzere, referandumu ilan eden ilk kararname, bu gölgeyi azaltarak işleri İspanyol hükümeti ve Anayasa Mahkemesi için “zorlaştırma” amacı güdüyordu. Bu durumu Mas da dile getirecekti. Dahası mahkemenin kararından birkaç saat sonra, bir nebze dahi ironi amacı gütmeyen (ve sonuna kadar da haklı olarak), söz konusu kurumun siyasal bileşimi göz önüne alındığında tüm ümitlerin bir yanılsamadan ibaret olduğunu belirtecekti.

Gerçekleşen referandum, bağımsızlıkçı hareketin geniş kesimlerince, Mas’ın ve kurduğu koalisyonun itibarını kurtarmak için yapılmış kişisel bir manevra olarak değerlendirildi. Geniş kitlelere ulaşan ve iyi örgütlenmiş bir hareketin varlığı, onu bu hamleyi yapmaya sürüklemişti. Yasallığa mutlak bir itaat CiU’yu çökertir ve kendi kitleleriyle sert bir şekilde karşı karşıya getirerek, bu kitlenin seçimlerde yüzünü ERC’ye dönmesine sebebiyet verirdi. Bu sebeple, Mas (yasal sorumluluk hükümetteki iki diğer isimle birlikte onun üye-

rindeydi) ve CiU itaatsizliğin yaratacağı riskleri, kısmen de olsa, göze aldılar.

“Alternatif referandum” (ki halkın hayal gücü bunun yerine kullanılabilircek çok sayıda alaycı isim türetmişti) gerçekleşince tüm gözler egemenlikçi partilere çevrildi. Bu haftalarda CiU ve ERC arasında ortak bir strateji geliştirilmesinin ne kadar güç olduğu gün yüzüne çıktı. Bunlardan ilki kitle hareketi üzerindeki hâkimiyetini mutlak şekilde kaybetmekten korkarken; ikincisi ise Mas’a güvenmemekle birlikte, devlete karşı tek başına girişeceği bir mücadelenin Katalan burjuvazisinin önemli kesimlerini kaybetmesine yol açabileceğinden endişe ediyordu. Haftalar süren pazarlıkların ardından, Ağustos başında özerk bölge seçimlerinin düzenlenmesine karar verildi. ERC’nin sağ hükümeti desteklemesi ve “devlet yapısı”nın inşasının başlaması ancak bağımsızlıktan yana olan partilerin çoğunluğu elde etmeleri halinde gerçekleşecek. Burjuvazi ve küçük burjuvazinin görünüşte uzlaşmaz olan politikaları uygulamada keşiliyor: sürecin sürüncemede bırakılması ve yıl sonunda seçilecek olan yeni merkezi hükümetin kavgalı güçlerin arasını bulacağı beklentisi.

İspanyol hükümetinin bu konuda nerede durduğu çok açık: Tüm müzakerelerin sınırı anayasadır ve bu anayasa da sadece tek bir ulusun ve tek bir egemenliğin varlığını tanımaktadır; İspanyol ulusu ve birleşik İspanyol halkının egemenliği. İktidardaki Rajoy, parlamentoda mutlak çoğunluğa ve devasa bir yerel ve bölgesel güce sahip olan partisini bu konuda kendi etrafında topladı. Bazı parlamenter ve parlamento dışı oluşumlar ise bu konuda daha sert bir duruş talep ediyorlar. Gerekirse bu sertliğin Mas’a kadar uzanmasını istiyorlar. PSOE, Başkan Rajoy’un müzakereler konusundaki beceriksizliğini eleştirse ve utana sıkıla bir federal çözüm önerse de bu konuda Rajoy’a ve anayasal düzene mutlak bir destek verdiğini göstermiştir. Katalan yoldaşları, yani PSC ise derin bir krizle cebelleşmektedir: 2012’de tarihinin en kötü seçim sonuçlarını almış olmasının yanı sıra egemenlikçi bazı gruplar partiden ayrıldı. Böylece hem kadro hem de yerel destek kaybına uğradı.

Açıkça görülmüştür ki, kurumsal yol bir çıkmaz sokaktan ibarettir. Partido Popular gelecek seçimleri kaybetse dahi, yalnızca (hâlihazırda siyasi kriz tarafından aşındırılmış) devlet aygıtının çerçevesinin daha ılımlı hale gelmesi ve rejimin temel siyasi partilerinin çöküşü kendi kaderini tayin demokratik hakkının uygulanmasının yolunu açabilir. Ancak bu şartlar altında kitlelerin ulusal hareketi sürecin sınırlarını aşıp, rejimin devlet topraklarının tamamında çöküşüne öncülük edebilir.

Sol ve kendi kaderini tayin hakkı

Katalan solunun, bu kriz anında doğru yerde pozisyon alma konusunda

yaşadığı zorluğa, CUP sözcüsünün Katalan parlamentosunda **President**'e (Başkan) dönerek kurduğu cümle iyi bir örnek olabilir. “**Mà estesa per l'autodeterminació, el puny tancat contra les retallades**” (“Kendi kaderini tayin için uzanmış el, bütçe kesintilerine karşı sıkılmış yumruk olacağız”). Cezbedici fakat tavizkar bir formül.

CiU iktidara geldiğinden beri, PP'nin Madrid'de ya da hükümet olduğu diğer özerk bölgelerde uyguladığı önlemlerin aynılarını hayata geçirdi. Mas sadece “kesintiler” (eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere yönelik kamu harcamalarını etkileyen bütçe kısıtlamaları) yapmakla kalmadı. Bunun yanı sıra özelleştirmelere imza attı, protesto hareketlerini bastırdı ve kendi saflarında gerçekleşen yolsuzlukları hasıraltı etti. Sol, eğer konjonktürü doğru şekilde tanımlayamaz ve gerekli politikaları tespit edemezse, bu süreçte silahsız kalacak.

Katalan sağındaki egemenlikçi akım, İspanyol devletinin ve Avrupa'nın içinde bulunduğu iktisadi ve siyasi krizin gereğini yaparak hızla yeniden pozisyon alıyor. Ekonomi Bakanı, devlet **Generalitat**'a (Katalonya özerk idaresi) daha fazla bütçe ayıracak bir mali antlaşmadan kaçındığı için, kesintilerin **Govern** (Katalan hükümeti) üzerinde bir dayatma olduğunu söyledi. Bu ifade gerçeği yansıtmıyor. CiU tarafından yönetilen bir Katalonya, bağımsız olsaydı dahi, söz konusu politikalar bugünkünden farklı olmayacaktı. Bir kesim milliyetçinin öne sürdüğü “**Espanya ens roba**” (“İspanya bizi soyuyor”) ifadesi, sıkıntıların sebebini açıklamıyor. “**Espanya és crisi**” (“İspanya kriz demektir”) sloganına, bağımsızlıkçı sol, isabetli biçimde “**El capitalisme és crisi**” (“Kapitalizm kriz demektir”) sloganıyla karşılık veriyor.

Mas, milliyetçi sağın öngörülerinin ötesine geçen bazı olayların yarattığı dinamikler sebebiyle, egemenlikçi hareketin başına geçmek zorunda kaldı: bununla birlikte Katalonya ve İspanya'daki kapitalist iktidarın dengelerinin paramparça olması riski altındaki Katalan burjuvazisi (ki büyük oranda İspanya pazarına bağımlıdır) ile bağlarını koparamaz. Bu da burjuva siyasetin temsilcilerinin yeniden yapılanması ile karşı karşıya olduğumuz anlamına gelmektedir. CiU'nun bağrında yaşanan gerilim bunu göstermektedir. Bu bağlamda Mas'a düşman olan iletişim araçlarındaki yorumcular haklılar: o olağanüstü karmaşık bir gelişimin mantığında sıkışıp kalmıştır. Rajoy hükümetinin problemlerinin de bunlardan aşağı kalır yanı yok. Vereceği herhangi bir taviz, partisinde bir kriz yaratıp, PP'nin sağında yer alacak alternatif bir hareket inşa etme çabalarını yeniden canlandırabilir. Katalan meselesi, siyasal rejimin yavaş yavaş olgunlaşan krizinin unsurlarından yalnızca biridir. Bu kriz başka sonuçların yanı sıra İspanyol tacının el değiştirmesine de yol açmıştır.

Ne Rajoy hükümetinin referanduma düşmanlığı ne de devlet aygıtının, Ka-

talan halkının meşru özlemlerini bastırmak için devreye girmesi, anti-kapitalist bir bakış açısından, Katalan milli birliği politikası için mazeret oluşturabilir.

Bugüne kadar, **Assemblea Nacional Catalana** (Katalan Ulusal Meclisi) (karar verme hakkı yanlısı kitlelerin toplumsal örgütü), CiU ve ERC'den oluşan blok, kitle hareketini, Mas'ın kararları için basit bir destek olarak kullandı. Sosyalizm ve "halk iktidarı" taleplerini dile getiren CUP, bağımsız bir politika yürütmekten vazgeçti, fiili olarak ulusal bloğun sol kanadı haline geldi. Kendi inisiyatifi olmadığından, ERC ile birlikteymiş ve onun, referandumun yapılması ve İspanyol yasalarına itaatsizlik gösterilmesi konularında uzlaşmaz olan kanadıymış gibi bir görüntü çizdi. Zaman zaman da bu partiye muhalefet etti. Bu uzlaşmaz tutuma rağmen, direnişin nasıl örgütleneceğine dair ise tek bir laf etmedi. Dahası başlıca tabanını oluşturan bağımsızlıkçı ve anti-kapitalist gençliğin, bağımsız örgütlülüğünden de vazgeçti.

İstikrarlı bir anti-kapitalist siyaset, kendini Mas'ın ne adım atacağını gözlemekle sınırlandıramaz. Sürecin ikilemelerini sınıfsal kategorilerle ortaya koymalıdır. Ancak bunu yaparak devam eden süreci yöneten güçlerin niteliğini gözden kaçırmamayı başarabilir. İşçi mahallelerinde, göçmenler arasında, mücadeleci gençliğin içinde ve milliyetçi olmayan işçiler arasında örgütlenmelidir. Bu son grup kendi kaderini tayin hakkı karşıtı gerici partilerin etkisindedir. Monarşik devlet ile Avrupa Birliği'nden kopuşu ve krizden anti-kapitalist çıkışı içeren kendi projesini önermelidir. Ülke içerisindeki diğer işçilerle birleşmek, zafere giden tek yoldur.

Ülkenin diğer kısımlarındaki solda utanç verici bir kuşkuculuk ve pasiflik hâkimdir. Sürecin başını Katalan sağının çekmesi, bu eylemsizlik halinin bahanesi olarak kullanılmaktadır. Parlamentoda ya da parlamento dışında, Katalanların karar verme hakkı ile ilgili açıklamalar yapmak yeterli değildir. Önümüzdeki yerel ve bölgesel seçimler için aday listeleri oluşturmakla daha çok ilgilenen sol, Katalonya'nın kendi kaderini tayin hakkını koşulsuz destekleyecek bir hareket inşa etmek için tek bir adım dahi atmadı. İnşa edilmesi gereken bu hareket aynı zamanda devlet topraklarındaki diğer halklarla nasıl bir ilişki kurmak istediğini özgürce tayin edecek olan Katalan Cumhuriyeti'nin inşa edilmesi için sesini yükseltecektir. Bu hareket ulusal kurtuluşu monarşiye karşı ve borç ödemelerine karşı mücadeleyle birleştirmek için, işçi sınıfının ve krizin vurduğu halk kesimlerinin temel ihtiyaçlarını gözetilen bir programa sahip olacaktır. İvedilikle ilgilenilmesi gereken mesele, işçileri bu program etrafında toplamaktır.